

A portrait of a middle-aged man with short, graying hair and black-rimmed glasses. He is wearing a dark blue V-neck sweater over a light blue collared shirt. The background is a blurred outdoor setting with warm, golden light. A semi-transparent dark blue curved shape is overlaid on the bottom left of the image.

Wetenschapper Mathijs Vervloed:
**“Ik wil niet-sprekende
kinderen een stem geven”**

Prof.dr. Mathijs Vervloed bekleedt sinds begin dit jaar de leerstoel Ondersteunde communicatie (OC) bij de Stichting Milo. 'Hierin richt ik me op het geven van taal aan kinderen met ernstige meervoudige beperkingen.' Een eervolle opdracht, noemt hij het. "Communiceren is immers een wezenlijk onderdeel van ons bestaan. Als dat in gesproken taal niet lukt, moet je juist alles uit de kast halen om kinderen van jongs af aan hierin te ondersteunen. Het hierbij omarmen van praktijkkennis staat voor mij de komende jaren voorop, net als het vertalen van onderzoeksresultaten naar de praktijk."

Jan de Graaf

Mathijs Vervloed, opgeleid als orthopedagoog, toonde al in zijn studietijd interesse in het begeleiden van jonge kinderen met beperkingen. Eenmaal gepromoveerd, heeft hij in verschillende functies in de gehandicaptenzorg gewerkt. De laatste jaren ligt zijn focus op het begeleiden van meervoudig beperkte jonge kinderen. "Daarbij zijn alle mogelijke combinaties van stoornissen en beperkingen aan de orde. Knelpunt is wel dat een behandeling moeilijk vol te houden is. Het zijn kinderen die taal niet vanzelf leren. Dit betekent dat je als zorgprofessional soms heel weinig van hen terug krijgt. Gevolg is dat je de kans loopt een beetje uit te blussen. Daar komt bij dat alle technologische mogelijkheden van tegenwoordig veelal langdurige scholing en training vergen. Daarmee hebben we het, anders dan het lijkt, niet gemakkelijk gemaakt om mensen warm te maken voor de hulp aan deze kinderen."

Makkelijker en leuker

Vervloed vindt het een uitdaging om te onderzoeken hoe het beter kan. "Ik wil

kijken hoe we het voor de professionals makkelijker en leuker kunnen maken zodat men het langer volhoudt. Dit betekent in ieder geval dat je in een vroeg stadium het hele systeem rond een kind in ogenschouw neemt. Dan kun je in je behandelplan op deze mogelijkheden inspelen. Dit kan heel goed, mits je niet te veel vanuit je expertpositie gaat denken, zo van 'dit is goed voor het kind, dus dat gaan we doen'. Ouders, familieleden en kennissen zijn immers geen professionals en zetten ook hun gevoel en emotie in. Houd daar rekening mee in je behandelplan." Hij wijst erop dat wat bij een normale ontwikkeling heel spontaan gebeurt, deze kinderen bewust moeten aanleren. "Eigenlijk zouden we in ons ondersteuningsaanbod naar dat spon-

tane en intuïtieve terug moeten gaan. Om dit voor elkaar te krijgen, zullen we alle kennis en ervaring die in het werkveld aanwezig is op een slimme manier moeten zien in te zetten. Dat is één van mijn dromen."

Vervloed benadrukt dat meervoudig beperkte kinderen het recht hebben om te communiceren. "Uit zichzelf geven deze kinderen zeer weinig signalen. Juist daarom vind ik het een uitdaging dat zij de kans krijgen om de wereld om hen heen te leren begrijpen en zich hierover kunnen uiten. Laten we de mythe dat dit niet kan achter ons laten."

Snel starten

Jammer in dit verband is dat er op dit punt allerlei praktische zaken een spaak in het wiel kunnen steken, bij-

'Hobbel is dat je als zorgprofessional soms heel weinig van deze kinderen terugkrijgt'

voorbeeld wie het betaalt of organiseert. “Ik vind dat alle kinderen de ondersteuning die zij op communicatief gebied nodig hebben daadwerkelijk moeten krijgen. Eerste stap hierin is de ontwikkelingsleeftijd als leidraad te nemen, want de leeftijd in jaren zegt niet zoveel over wat er wel of niet mogelijk is. Wel maakt het uit of een kind met beperkingen is geboren of gaandeweg in het leven door een ziekte of ongeluk een beperking heeft gekregen. Immers, als ze al een basis in communicatie hebben, kun je daar op terugvallen.”

Vervloed wijst erop dat kinderen die het niet lukt om te communiceren, vaak wel een heleboel verstaan en begrijpen. “Als mensen dat niet zien, mist een kind van alles. Laten we daar een antenne voor ontwikkelen. Plus zo snel mogelijk, dus op zeer jonge leeftijd, starten met behandelen. Het onderzoek naar wat een kind precies mankeert kun je dan meer in de tijd plaatsen. Te meer daar een precieze oorzaak vaststellen bij deze kinderen vaak lastig is. Doe bijvoorbeeld wat bij een grote groep kinderen werkt en stel bij op een moment dat je denkt dat dit wenselijk is. En soms is het gewoon een kwestie van interventies lange tijd uitproberen.”

Natuurlijk helpt het wel als je al direct goed kunt diagnosticeren waar de

Over de leerstoel

Stichting Milo heeft, gekoppeld aan de Radboud Universiteit Nijmegen, de leerstoel Ondersteunde communicatie (OC) bij kinderen met communicatief meervoudige beperkingen in het leven geroepen. Doel is het ontwikkelen van kennis, diagnostiek en behandelprogramma's voor communicatie, taal en geletterdheid met behulp van ondersteunde communicatie. De bevindingen past Milo weer toe in de praktijk.

‘Laten we het voor de professionals gemakkelijker en leuker maken’ ‘Zonder diagnose kun je bij deze kinderen vaak al veel bereiken’

kernproblemen zitten. “Alleen is dit bij veel meervoudig beperkte kinderen diffuus. Bij hen kun je door gewoon te beginnen al een heel eind komen.” Diagnostiek begint overigens al als je ouders en kind in de wachtkamer gaat ophalen. “Je merkt dan direct of er al iets van communicatie is. Het is heel leerzaam om te zien wat er spontaan tussen ouders en kind gebeurt, iets wat voortkomt uit de ervaringen die ouders hebben opgedaan.”

Praktijkkennis als leidraad

Als insteek voor zijn nieuwe baan kiest hij ervoor om praktijkkennis op te halen. “We kunnen ons voordeel doen met wat er leeft op de werkvloer. Men voelt namelijk intuïtief vaak aan wat bij een kind goed werkt zonder daar een verklaring voor te hebben. Die ervaring kan voeding zijn voor onderzoek. Een voorbeeld. Bij mijn aanstelling in september kreeg ik van Milo geld mee om een promotieonderzoek te starten. Dat hebben we gebruikt om de ondersteunde communicatie aan kinderen met een meervoudige beperking te richten op het leesonderwijs. Dat klinkt misschien vreemd, want je zou verwachten dat kinderen die niet kunnen spreken ook niet kunnen lezen. Toch kan dit. We zijn dit te weten gekomen dankzij de pictogrammen, tekeningen en foto's waar we veel mee werken. Meestal staat daar een woordje onder voor de begeleiders. Sommige kinderen bleken hier tot onze verbazing zelf op te reageren. Ze kunnen ze weliswaar niet uitspreken, maar wel degelijk

begrijpen. Op basis van deze praktijkervaring ontwikkelen we nu trainingen om kinderen toch zo ver te krijgen dat ze leren lezen.” Ook hierin ziet hij een rol weggelegd voor ouders en verwanten. “Zij zijn gewend om gewone dingen met jonge kinderen te doen als voorlezen, liedjes zingen, ritmespeltjes, noem maar op. Dat werkt voor deze kinderen ook goed om het lezen onder de knie te krijgen.”

Een andere uitdaging vindt Vervloed het opzetten van nieuw onderzoek op basis van praktijkkennis en de bevindingen hieruit vervolgens weer te vertalen naar de praktijk. “En andersom. Dus niet altijd in deze volgorde, maar continue beide velden aan elkaar koppelen. Want ook met het implementeren van interessante wetenschappelijke bevindingen in de praktijk is winst te boeken.”

Onderzoekswens

Eén onderzoekswens staat hoog op zijn verlanglijstje. “Vaak denken we dat deze kinderen geen aandacht hebben voor hun directe omgeving. Dit ontlenen we aan het feit dat zij niet naar ons kijken of naar het object waarover je praat. Maar van hulpverleners die werken met kinderen met meervoudige beperkingen weten we inmiddels dat je niet goed aan het gedrag van het kind kunt zien of ze aandacht voor iets hebben. Klinische hulpverleners hebben daar vaak wel gevoel voor ontwikkeld. Zij kunnen bijvoorbeeld aan de houding, beweeg-

Mathijs Vervoerd:
"Wacht niet totdat je alles
weet, begin gewoon"

'Verrassingselementen zijn vaak een goede manier om te communiceren'

lijkheid of de ademhaling merken of een kind wel of geen aandacht toont. Ik vind het een uitdaging om hier meer grip op te krijgen."

Een andere uitdaging ziet hij in het voor meervoudig beperkte kinderen meer voorspelbaar maken van de wereld om hen heen. "Sowieso heb-

ben jonge kinderen behoefte aan herhaling. En bij alles wat ze doen zit beweging, bijvoorbeeld in de kinderliedjes die we met ze zingen. Bij kinderen die niet in staat zijn om te gebaren of te spreken, kun je hier op inspelen door hen situaties te leren herkennen door veel te herhalen. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van bewegingsspelletjes, zang en muziek kun je situaties herhalen, iets waar ook deze kinderen veel behoefte aan hebben. Daar passen ook verrassingselementen in, even wachten met zingen om te zien of het kind de bijpassende beweging maakt. Soms moet je hiervoor gewoon even je gène laten varen en rare dingen doen. Bijvoorbeeld de suiker naast je kopje koffie scheppen, dan zie je dat kinderen daar soms heel alert op reageren. Het inbouwen van dergelijke verrassingselementen is vaak een goede manier om te communiceren als taal ontbreekt. Door de reactie die dit uitlokt kom je erachter dat het kind wel weet wat de normale oorzaak-gevolg relaties zijn."

Cultuurskloof overbruggen

Tot slot hecht Vervloed belang aan de richtlijn die Stichting Milo momenteel ontwikkelt over de omgang met gezinnen met een andere culturele achtergrond. "Vaak wordt daar nog de thuistaal gesproken. Het begeleiden van meervoudig beperkte kinderen uit deze gezinnen vergt gerichte aandacht. Bij dit laatste speelt mee dat degenen die pedagogiek of logopedie studeren veelal hoogopgeleide blanke vrouwen zijn. Onze hulpverleners zijn minder divers dan onze cliënten. Daar zit een kloof die wij willen overbruggen, onder meer door af te stappen van de neiging vanuit expertise te adviseren, begeleiden en opvoeden die wij in onze cultuur gewend zijn. In plaats daarvan is het van belang goed te luisteren naar wat mensen zelf willen en kunnen." ●